

AİLE İÇİ ŞİDDET VE ŞİDDETİN NESİLDEN NESİLE İLETİLMESİ

Domestic Violence and the Intergenerational Transmission of Violence

İlyas ÖZGENTÜRK*

Vedat KARĞIN**

Halil BALTACI***

Özet

Toplum ve bireyler üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle aile içi şiddet, son yıllarda akademisyenler, topluma liderlik eden yöneticiler, kolluk kuvvetleri ve sivil toplum kuruluşlarının üzerinde en çok araştırma yaptıkları, çözüm önerileri aradıkları ve mağdurlara yardım etmek için ellerindeki kaynakları seferber ettikleri konular arasında yer almaktadır. Aile içi şiddet konusunda çalışan akademisyenler, özellikle aile içi şiddet üzerine yapılan çalışmaları iki başlık altında toplamaktadırlar. Birinci başlık, aile içi şiddetin nedenleri; ikinci başlık ise aile içi şiddetle mücadele yöntem ve stratejileridir. Akademisyenlere göre aile içi şiddeti tek bir nedene bağlayarak açıklamak çok güçtür. Sosyal Öğrenme Teorisi, aile içi şiddetin nedenlerini açıklamaya çalışanların en çok başvurduğu teoriler arasında yer almaktadır. Sosyal Öğrenme Teorisine göre, insanlar küçük yaşlarda öğrendikleri ya da şahit oldukları her davranış gibi şiddet içeren davranışları da öğrenirler, onları modeller ve taklit ederler. Öğrenilen, bu şiddet içeren davranışlar çocukluk dönemi boyunca pekiştirilir, ergenlik ve yetişkinlik döneminde de taklit edilir. Bu çalışma, Sosyal Öğrenme Teorisi ile aile içi şiddet arasındaki ilişkiyi destekleyen akademik araştırmaların sonuçlarını incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile içi şiddet, Sosyal öğrenme, Çocuğa karşı şiddet.

* Dr., Emniyet Genel Müdürlüğü, ilyasogzenturk@hotmail.com

** Dr., Kastamonu Polis Meslek Yüksek Okulu Müdürlüğü, vedatkargin@yahoo.com

*** Dr., Polis Akademisi Araştırma Merkezleri Başkanlığı, halilbaltaci@hotmail.com

Abstract

Because of the negative impact of the domestic violence on the community and individual in the recent years, it is among the very important topics which is researched and looked for the solution and sought to the victims of domestic violence by academicians, leaders of the communities, law enforcements and non-governmental organizations. Academicians who are working on the domestic violence categorized domestic violence into two categories. The first category is the reasons of domestic violence; the second category is the strategies and methods which are used for combating against domestic violence. According to the academicians, it is very hard to explain domestic violence with a single reason. Social learning theory is among the theories that are used by the academicians who are trying to explain domestic violence. According to social learning theory, individual learn, copy, model and imitate the violent attitudes like other attitudes. The learned attitudes which include violence are reinforced through the childhood and they are imitated during the adolescent and adulthood. In this study, the results of the academic researches which support the relationship between the social learning theory and domestic violence are examined.

Key Words: Domestic violence, Social learning, Violence against child.

Giriş

Aile içi şiddet meydana getirdiği sosyal ve hukuki sonuçları itibarıyla insanlığın karşı karşıya olduğu ciddi bir sorundur. Olayın ciddiyetini ifade etmek için gerek ulusal gerekse uluslar arası metinlerde kadına ve diğer aile fertlerine karşı işlenen ve şiddet içeren davranışların aynı zamanda bir insan hakları ihlali olduğu vurgulanmaktadır. Aile içi şiddetin bir insan hakları ihlali olduğu göz önünde bulundurularak şiddet uygulayanlara ve şiddet mağdurlarına bu açıdan bakılması gerekir. Aile içi şiddet olaylarını anlamak ve çözüm yolları üretmek için çok çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmacılar ve kamu politikalarını oluşturmakla görevli olan yetkililer, aile içi şiddeti pek çok nedene bağlamışlardır. Aile içi şiddet ile ilgili yapılan bilimsel araştırmalar aile içi şiddeti tek bir nedene bağlamanın yanlış olacağını özellikle belirtmektedirler.

Bu çalışmanın amacı, aile içi şiddetin nedenleri arasında gösterilen; çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalma veya şahit olma ile

ileriki yaşlarda kendi ailesine şiddet uygulama arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bir grup akademisyen aile içi şiddet olaylarını Albert Bandura tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Teorisi ile açıklamaya çalışmışlardır. Bu çalışma, Sosyal Öğrenme Teorisinin çocukluk çağında şiddete maruz kalma veya şiddete şahit olma ile ileriki yaşlarda şiddete başvurma arasındaki ilişkiyi ne kadar açıkladığıyla ilgili yapılan akademik araştırmaların sonuçlarını kapsamaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde, aile içi şiddet ve çocuğa karşı şiddetin tanımı, nedenleri ve çeşitleri açıklanmaktadır. İkinci bölümde, Sosyal Öğrenme Teorisinin teorik temelleri ve teorinin aile içi şiddetle olan ilişkisi, aile içi şiddetin çocuklar üzerindeki etkisi, şiddetin nesilden nesile aktarılması konularına yer verilmiştir. Bu kısımda özellikle çocuğun küçük yaşlarda maruz kaldığı ya da şahit olduğu şiddeti modelleme yöntemiyle öğrendiği konusu üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölümde şiddetin nesilden nesile aktarılmasıyla ilgili yapılmış olan araştırmalar ve bunların sonuçları incelenmiştir. Yapılan araştırmalara göre aile bireyleri arasındaki şiddete şahit olma ve şiddete maruz kalma ile ileriki yaşlarda eşine karşı şiddet uygulama arasında bir bağın olduğu tespit edilmiştir. Genel olarak erkek ve kadınlar için şiddete şahit olma ve şiddete maruz kalma ile ileriki yaşlarda eşleriyle aralarında şiddet içeren davranışta bulunma oranının yüksek olduğu tespit edilmiştir.

1. Aile İçi Şiddet ve Çocuğa Karşı Şiddet

Aile içi şiddet, kadına ve çocuğa karşı şiddet son yılların en popüler araştırma konuları arasında yer alır. Bu konuda yapılan ilk akademik çalışmalar bize aile içi şiddet suçunun doğası, nedenleri ve türleri ile şiddetin toplum ve şiddet mağduru olan kadın ve çocuklar üzerindeki etkileri konusunda çok yararlı bilgiler sağlamıştır. Sonraki çalışmalar daha çok aile içi şiddetle etkin mücadele yöntemleri, kolluk kuvvetleri ve aile içi şiddetle mücadelede görev alan diğer adli, idari ve sağlık personelinin görevleri ve müdahale yöntemleri üzerine olmuştur.

Aile içi şiddetin tek ve belirgin bir tanımı yoktur (Stover, 2005). Akademisyenler, kamu görevlileri, feminist gruplar ve kanun yapımcılar aile içi şiddeti kendi bakış ve görev alanlarına göre tanımlamaktadır. Örneğin, feministler aile içi şiddeti daha çok kadına karşı şiddet olarak ele alır ve tanımlarının merkezine kadına karşı olan şiddeti oturturlar (Kilpatrick, 2004). Aile içi şiddet; kişinin eşine, çocuklarına, ana-babasına, kardeşlerine ya da yakın akrabalarına yönelik ve onların fiziksel, psikolojik, sosyal, cinsel ve ekonomik bağımsızlığını ihlal eden,

etkileyen hareketlerdir (Kelly ve Johnson, 2008). Goldstein'e (2007) göre ise aile içi şiddet; aile fertleri arasında, birbirlerini kontrol etme dürtüsüne dayanan, tehditten, öldürmeye; cinsel saldırıdan, hakaret içeren birçok değişik davranışı kapsar.

Aile içi şiddet; yaş, eğitim, din, sosyo-ekonomik statü, etnik ve kültürel kimlik gözetmeksizin her sosyal grup içerisinde görülebilir. Maalesef, aile içi şiddet, kadına ve çocuğa karşı şiddet; ailenin bir iç meselesi olduğu, dışarıdan müdahalenin bu sorunu çözmekten çok daha da kötü bir hale getireceği, daha çok ekonomik olarak zayıf ve eğitim seviyesi düşük kişiler arasında görüldüğü inancından dolayı sorun yeterince gündeme getirilememiştir. Oysa Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyada her üç kadından biri ömründe en az bir kez fiziki şiddete maruz kalmaktadır. Aile içi şiddet sonuçları itibarıyla sadece mağdurları değil tüm toplumu etkileyen bir sorundur (Tjaden ve Thoennes, 1998; Gül, 2013).

2. Çocukların Maruz Kaldıkları veya Şahit Oldukları Aile İçi Şiddet Çeşitleri

Çocukların maruz kaldıkları şiddet türlerini dört ana gruba ayırabiliriz; fiziksel şiddet, cinsel şiddet, duygusal şiddet ve ekonomik şiddet. Çocuklara karşı olan aile içi şiddet tek bir hareketten oluşabileceği gibi birden çok hareketin bir araya gelmesi şeklinde de olabilir. Devam eden hareketler biçiminde tekrar edilen şiddete sistemli olarak uygulanan şiddet denir ve en tehlikeli olan şiddet türü de budur.

2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, cezalandırmak amacıyla fiziksel olarak karşısındakine karşı her türlü zararı verecek yöntemlerin kullanılmasıdır. Başkasının vücut bütünlüğüne zarar veren, ona acı çektiren her türlü saldırı fiziksel şiddet olarak nitelendirilebilir. Fiziksel şiddet; tokat, yumruk, tekme atmak, itmek, ısırarak, kolunu bükme, boğazını sıkmak, kesici ya da delici bir alet ile yaralamak, işkence yapmak, ateşle ya da kaynar suyla yakmak gibi yöntemleri içermektedir. Fiziksel saldırının neticesi, basit yaralanmadan hayatı tehlike içeren yaralanmalara kadar varabilir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda fiziksel şiddet; kasten öldürme (81. madde), kasten yaralama (86. madde), taksirle yaralama (89. madde), eziyet (96. madde), tehdit (106. madde), işkence (94. madde) ve kötü muamele (232.

madde) gibi suçlarla cezalandırılmaktadır. Bu suçlar özellikle çocuklara ve aile fertlerine karşı işlendiğinde ceza ağırlaştırılmaktadır (TCK, 2011).

McGee (2003), Birleşmiş Milletler verilerine göre dünyadaki kadınların %39'unun ömründe en az bir kez yakınları tarafından fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Ayrıca McGee'nin yüz yüze görüşme tekniği ile yaptığı araştırmada kadınların %83'ü (40) fiziksel şiddete maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. Fiziksel şiddete maruz kalan bu 40 kadının 31'i vücudunun çeşitli yerlerine darbe ve yumrukla şiddete maruz kaldıklarını, geriye kalan 7'si de kasıtlı olarak kafalarına vurulmak suretiyle şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

2.2. Cinsel Şiddet

Birine istemediği riskli ve utanç verici bir cinsel ilişkiye zorlamak cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008). Cinsel şiddet her çeşit cinsel saldırı, her türlü fiziksel ve sözlü taciz şeklinde olabilir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu cinsel suçları; cinsel saldırı ve cinsel istismar olarak ikiye ayırmıştır. Cinsel saldırı ile ilgili hükümleri düzenleyen 102. maddeye göre cinsel saldırı “cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal” suçu olarak tanımlanmıştır. 105. maddede cinsel taciz “bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz etme” suçu olarak tanımlanmıştır. 103. maddede ise ayrıca çocuklara karşı cinsel istismar suçu hüküm altına alınmıştır (TCK, 2011).

McGee (2003), 54 çocuk ve 48 kadın üzerinde mülakat yöntemiyle yapmış olduğu araştırmasında, 15 kadının eski eşinden ya da partneri tarafından cinsel şiddete uğradığını tespit etmiştir. 15 kadından sadece 3'ü ciddi oranda cinsel şiddete uğradığının çocukları tarafından şahit olduğunu rapor etmiştir.

2.3. Ekonomik Şiddet

Birini kontrol etmek ya da cezalandırmak amacıyla ekonomik olarak sınırlamak, onu temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak hale getirmek için yapılan her türlü hareket ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008). Bakımından sorumlu olduğu kişilere para vermemek ve onları sosyal hayata katılmaları ve kendilerini geliştirmeleri için gerekli olan her türlü ekonomik destekten mahrum etmek, kazandıkları paraları ellerinden almak ve çalışmalarına izin vermemek ekonomik şiddetin biçimlerindedir. Bir erkeğin eşine evden

dışarıya çıkmaması ve istemediği kişilerle görüşmemesi için para vermemesi de bir çeşit ekonomik şiddettir.

Ekonomik şiddet, en az görülen veya şikâyet edilen şiddet türüdür. McGee'in (2003), görüşme yaptığı kırk sekiz kadından sadece 7'si eşi ya da partneri tarafından ekonomik şiddet uygulanarak kontrol edilmeye çalışıldığını rapor etmiştir. Kadınlar ekonomik şiddeti eşleri ya da partnerleri tarafından yeterli yiyecek ve giyecek alacak kadar paranın kendilerine verilmemesi olarak tanımlamışlardır.

2.4. Duygusal Şiddet

Birine karşı sistemli bir şekilde psikolojik baskı uygulamak, duygusal olarak sömürmek ve aşağılamak, onu kontrol etmek veya cezalandırmak amacıyla onu toplumdan soyutlamak ve izole etmek için uygulanan her türlü hareket duygusal şiddet olarak kabul edilmektedir (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, 2008). Hakaret etmek, aşağılamak, küfür etmek, tehdit etmek, bağırarak, azarlamak, küçük düşürmek, ailesiyle ve komşularıyla görüşmesine izin vermemek, eve kapatmak, çocuklarıyla görüşmesine izin vermemek, kendini geliştirmesine izin vermemek gibi davranışlar duygusal şiddet sınıfına girmektedir. 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda duygusal şiddet 125. maddede düzenlenen hakaret suçları kapsamında cezalandırılmıştır (TCK, 2011).

Çocuklara karşı uygulanan duygusal şiddet hareketleri onların oyuncaklarına veya ev hayvanlarına zarar vermek, onlara değersiz olduğunu hissettirmek, aileleri tarafından sevilmediklerini söylemek ve onların evde istenmediklerini söylemek ya da hissettirmektir.

McGee (2003) araştırmasında duygusal olarak şiddete ya da suiistimale uğrayan çocuklar duygusal şiddetin etkisinin pek çok fiziksel şiddetten daha fazla ve uzun sürdüğünü rapor etmişlerdir. Araştırmada çocukların en çok maruz kaldığı duygusal şiddet türü olarak onları aşağılayıcı ve küçük düşürücü lakaplarla hitap edilmesi olduğu rapor edilmiştir.

3. Çocukların Davranışlarını Kontrol Etmek Suretiyle Şiddet Uygulama

Çocukların davranışlarını kontrol etmek çoğunlukla onların değer verdiği ve onlar için önemli olan şeyleri yapmasına izin vermemek şeklinde tanımlanmaktadır. McGee (2003), yapmış olduğu çalışmada 48 aileden

15'i erkekler tarafından çocukların tüm davranışlarının kontrol altında tutulmaya çalışıldığını rapor etmiştir. Çocukları belli başlı kontrol metotları; çocuğa oyun oynaması için izin vermeme, çevreden arkadaş edinmesine izin vermeme, başkalarına gitmesine ya da ziyaret etmesine izin vermeme, arkadaşlarının eve getirmesine izin vermeme, çocukları korkutmak için evdeki eşyalara zarar verme, çocuğun isteklerini abartarak yapılamayacağını söyleme, yaramazlık yaptığı gerekçesiyle cezalandırma ve gizlice izleme şeklinde olmaktadır.

4. Aile İçi Şiddete Şahit Olan Çocuklar

Çocukların özellikle kendilerini emniyette hissetmeleri gereken evde, anne ve baba veya ebeveyn olma özelliğini taşıyan kişiler arasındaki şiddete şahit olmaları onların duygusal gelişimleri üzerinde olumsuz yönde önemli etkiler yapar. Çocuklar evdeki şiddete doğrudan kendileri maruz kalmaları dahi şahit oldukları şiddet onları içten yaralar. Vahip'in (2002) Yüksel ve Kayır'dan yaptığı alıntıda, annenin şiddet gördüğü ailelerde, çocuklar şahit oldukları şiddetten etkilenir ve bu etki uzun süre çocukların üzerinden gitmez. ABD Adalet Bakanlığı verilerine göre ortalama olarak her yıl yaklaşık 8 milyon çocuğun evde meydana gelen şiddet olaylarına şahit olduğu, şiddet olaylarının meydana geldiği evdeki çocukların bunu hissettirmeseler de %89'unun meydana gelen şiddetten haberdar olduğu, aile içi şiddet olaylarına maruz kalan kadınların %45'inin evde 12 yaş altı çocuklarının olduğu rapor edilmiştir. Kendileriyle mülakat yapılan 48 kadından 41'i gördüğü fiziksel şiddete çocuklarının şahit olduklarını, 11 kadın da partnerlerinin kendilerini çocuklarının önünde boğmaya çalıştığını, 3 kadın ise ölümle tehdit edildiğini rapor etmişlerdir (McGee, 2003).

5. Ailede Şiddete Maruz Kalan Çocuklar

Çocuklar tıpkı yetişkinler gibi fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddete maruz kalmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, çocukların kişisel olarak duydukları, şahit oldukları veya bizzat tecrübe ettikleri şiddet olaylarından aşırı derecede etkilendikleri belirlenmiştir. Çocuklar kendilerini etkileyen bu şiddet, korku duyma, üzüntü, kızgınlık, utanç, suçluluk, şaşkınlık ve umutsuzluk gibi duygu ve davranışları daha sonra dışa vururlar. Şiddet kaçınılmaz olarak çocukların kendine olan öz güvenini, yaşama isteğini, sağlığını, eğitim başarı düzeyini, arkadaş edinme ve sosyal faaliyetlere katılma kabiliyetlerini olumsuz etkiler.

Çocukları yetişkinlerden ayıran en önemli özellik, çocukların yetişkinlerin aksine tamamen korumasız olması, kendini koruyacak fiziki ve ekonomik şartlara sahip olmaması, duygusal şiddete karşı koruyucu mekanizmalar geliştirememesi ve her açıdan tamamen aileye bağımlı olmasıdır. Yapılan araştırmalara göre çocukların üçte ikisi özellikle duygusal şiddete maruz kalmaktadır. Duygusal şiddet çocuğun ruhunda derin yaralar açmakta, etkisi fiziksel şiddetin etkisinden daha uzun süre devam etmektedir (McGee, 2003; Gül ve Güneş, 2009).

6. Sosyal Öğrenme Teorisi ile Aile İçi Şiddet Arasındaki İlişki

Sosyal Öğrenme Teorisi, aile içi şiddeti açıklamak için başvurulan teorilerin en önemlilerinden bir tanesidir. Sosyal Öğrenme Teorisi ile aile içi şiddet olaylarını açıklamaya çalışan akademisyenler, aile içi şiddet olaylarının da diğer davranışlar gibi yaşanarak ve gözlemlenerek öğrenilen ve nesilden nesile aktararak (intergenerational transmission theory) tekrar eden bir davranış olduğunu iddia etmektedirler. Sosyal Öğrenme Teorisinin ortaya çıkışı Tarde'nin (1912) "taklit kanunları" (laws of imitation) teorisine dayanır. Tarde'ye göre; insanoğlu karşılıklı iletişim ve taklit yolu ile öğrenme işlemini gerçekleştirir.

Bu teoriye göre kişi, iyi ya da kötü her türlü davranışı samimi ilişki içerisinde olduğu; aile bireyleri, arkadaş, öğretmen ve mesai arkadaşları ile iletişimi esnasında öğrenir. Öğrenme olayı bir süreçtir ve bu süreç içerisinde kişi, belirli bir davranışa dair bir takım olumlu veya olumsuz tanımlamaları, gerekçeleri ve motifleri de öğrenir. Tıpkı diğer davranışlar gibi şiddet de samimi grup içerisinde karşılıklı iletişim esnasında taklit edilerek öğrenilmekte ve nesilden nesile öğrenilerek aktarılmaktadır (Kargın, 2011). İnsanlar küçük yaşlarda maruz kaldıkları ya da şahit oldukları davranışları modeller ve taklit ederler. Doğrudan ya da dolaylı olarak çocuklar anne-babalarının ve yakın akrabalarının şiddet içeren davranışlarını öğrenirler. Öğrenilen bu şiddet içeren davranışlar çocukluk dönemi boyunca pekiştirilir, ergenlik ve yetişkinlik döneminde de taklit edilir. Öğrenilen bu şiddet içeren davranışlar özellikle stres altında ya da çatışma anında daha çok ortaya çıkar. Yetişkinler çocukluk dönemlerinde öğrendikleri bu şiddet içeren davranışları daha çok bir sorun çözme metodu olarak kullanırlar.

Çocukluk ve ergenlik döneminde, ebeveynler ve yakın akraba gibi kişilerin aile ilişkilerinde nasıl davrandığının gözlenmesi çocukta bu davranışın alternatif davranış olarak öğrenilmesine neden olur. Çocuk,

devamlı olarak ailesi tarafından maruz kaldığı veya şahit olduğu davranışların bir kural ya da prensip olduğu sonucunu çıkarır. Eğer, aile karşılaştıkları strese, hayal kırıklıklarına ve sorunlara kızgınlık ve saldırganlıkla karşılık veriyorsa, çocuklar da büyüdüklerinde küçükken maruz kaldıkları veya şahit oldukları benzer olaylara kızgınlık ve saldırganlıkla karşılık verebilmektedirler (Bandura, 1973). Bandura'ya göre, kızgınlık ve şiddet tüm toplumlar için çok önemli bir sosyal problemdir. En küçük bir kızgınlık ve şiddet dahi çok önemli sonuçlar doğurabilir. Sosyal Öğrenme Teorisine göre; kızgınlık ve şiddet birçok yıkıcı olayın kaynağıdır.

Akers'e (2000) göre, aile içi şiddet sadece vücuttaki kimyasal dengesizlikten, alkol, uyuşturucu, depresyon ya da benzer nedenlerden meydana gelmez. Ailenin diğer üyelerini kontrol etme isteği, aile içi şiddetin temel nedenlerinin en başında gelir. Geçmişte aile içi şiddet olaylarına maruz kalanlar ve şahit olan çocuklar gelecekte aile içi şiddet olaylarına daha fazla karışma ihtimali taşırlar. Şiddete maruz kalan ya da şiddete şahit olan çocuklar şiddetin aile içinde kabul edilebilir, sorun çözmede ve başkalarının davranışlarını değiştirmede etkili bir metot olduğunu öğrenir.

Nesilden nesile aktarılan şiddetle ilgili temel kuramlardan bir tanesi olan Sosyal Öğrenme Teorisine göre, çocuklarına karşı şiddet kullanan veya çocuklarını herhangi bir şekilde suiistimal eden ebeveynler bu davranışı çocukken maruz kaldıkları veya şahit oldukları şiddet içeren kötü davranışların sonucunda öğrenmişlerdir. Şayet, çocuklar aileleri tarafından suiistimal edilirlerse, bu kötü davranış kalıpları onların bu kötü davranışları öğrenerek içselleştirmelerine ve ileride kendi çocuklarını suiistimal etmelerine ve onlara kötü davranmalarına neden olur. Örneğin, çocuklar ebeveynlerinin bir birlerine karşı şiddet kullandıklarını veya fiziki olarak saldırdıklarını görürse kendisi de ileride kendi eşine karşı fiziki şiddet kullanma eğilimleri geliştirme ihtimali yüksektir (Akers, 2000). Şiddetin nesilden nesile aktarılması üç nedenden dolayı meydana gelir: Bunlar: a) modelleme, b) doğru sorun çözme metotlarını öğrenememe, c) şiddet kullanmaya teşviktir. Kişinin şiddeti öğrenilmiş bir davranış haline getirmesine neden olan bu üç süreç aşağıda açıklanmıştır.

6.1. Modelleme

Kişinin bir başkasının davranışlarını, eylem ve tutumlarını benimsemesi ve aynen taklit etmesidir. Normal şartlarda kişi beğendiği kişilerin

hareketlerini ve düşünce tarzını modeller. Fakat çocukluk çağında kişiler modellemede seçici olamayabilirler. Çocukların ebeveynlerinin tasdik etmedikleri ve istemedikleri davranışları sonraki dönemlerde bilinçsizce taklit ettikleri görülmüştür.

6.2. Doğru Sorun Çözme Metotlarını Öğrenememe

Çocukluk dönemi boyunca maruz kalınan veya şahit olunan kötü davranışlar nedeniyle normal olarak sorunlarla başa çıkma kabiliyeti öğrenilememiş ve geliştirilememiş olabilir. Kişi duyguları tarafından şiddetin en önemli bir sorun çözme aracı olduğu şeklinde yönlendirilebilir. Her ne kadar birine karşı şiddet kullanmayı bizler bir cezalandırma olarak görsek de, şiddet kullanma çoğunlukla karşılaşılan sorunların nasıl çözüleceğinin bilinmemesinden kaynaklanır. Kişilerin karşılaştıkları olaylara karşı verecekleri tepkide öğrenilmiş davranışların rolü büyüktür. Eğer kişi küçük yaşlarda çevresindeki kişilerin karşılaştıkları olaylara yapıcı olarak yaklaştıklarını, rasyonel ve ahlaki olarak sorunları çözmek için çaba sarf ettiklerini gördüğünde kendisi de bu şekilde davranışlar geliştirecektir. Diğer taraftan, çevresindeki kişilerin karşılaştıkları sorunları akıl ve ahlak dışı yöntemlerle çözmeye çalışan, şiddet ve öfke ile hareket eden kişileri gözlemleyen bir çocuğun aynı yöntemleri istemeden dahi olsa sorun çözme metodu olarak benimseme ihtimali vardır.

6.3. Şiddet Kullanmaya Teşvik

Şiddet kullananı fail, şiddete maruz kalanı da mağdur olarak nitelersek, fail olan eğer mağdura karşı şiddet kullandığında mağdur kendini savunmaz ve yardım istemez ise şiddet kullanan bundan güç alarak şiddet uygulamaya devam eder. Mağdurun şiddete karşı koymamasının pek çok nedeni vardır. Bu nedenler; gidecek bir yerinin olmaması, maddi gelirinin olmaması, çocuklarından ayrılmak istememesi ve öğrenilmiş çaresizlik bunlardan bazılarıdır (Tarhan, 2010).

7. Çocuğun Anne ve Babayı Modellemesi

Çocuklar, çeşitli dönemlerde çevrelerinde bulunan ve en yakınlarındaki kişileri modeller ve taklit ederler. Çocuklar, özellikle okul öncesi dönemde en çok ebeveynlerini taklit ederler. Aile, çocuğun ilk sosyalleşme deneyimini kazandığı yerdir. Aynı zamanda, bu dönemde

çocuk ileride taklit edeceği rol modellere ihtiyaç duyar. Çocuklar kendilerine rol model olarak en yakınında bulunan aile bireylerini seçeceklerdir. Vahip (2002), çocuğun yakın akrabalarını modellemesine özdeşim demektir. Vahip'e göre çocuklarının en önemli özdeşim kaynakları anneleri ve babalarıdır. Kız çocuklarının annelerine, erkek çocukların da babalarına özdeşleştikleri için ileride aile içi şiddetin mağduru ya da saldırganı olması açıklamasını yetersiz bulsa da şiddeti içselleştiren kız ya da erkek çocuğun bundan payını alacağını ifade etmektedir.

8. Aile İçi Şiddetin Çocuklar Üzerindeki Etkisi

Aile içi şiddetin şiddete maruz kalan çocuklar ile şahit olan çocuklar üzerindeki etkilerinin sebep-sonuç ilişkisi açısından ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Aile içi şiddet tümüyle çocuğun hayat kalitesini etkilemektedir. Çocuğun gelişim göstermesi ve hayata hazırlanması gereken bu dönemde şiddetle baş etmeye çalışması, onun tüm hayat kalitesini düşürmekte ve geleceğe hazırlanmasını olumsuz yönde etkilemektedir.

McGee (2003) Evason'dan aktardığı üzere, Evason'un yaptığı çalışmaya katılan kadınlardan %72'si çocuklarının kendilerinin maruz kaldığı aile içi şiddet nedeniyle olumsuz olarak, duygusal yönden etkilendiğini bildirmişlerdir. Bu olumsuz etkinin çocuklarda uzun süre ve ergenlik dönemi boyunca da devam ettiği belirtilmiştir. Yapılan bilimsel çalışma sonuçlarına göre şiddet gören ya da şiddete şahit olan anne ve çocukları şiddetin kendi üzerlerinde pek çok etkisi olduğunu, bunların korku, güçsüzlük, üzüntü, depresyon, sosyal aktivitelerden soyutlanma, eğitim başarısının düşmesi, kızgınlık, saldırgan davranışlar gösterme, aile ve sosyal ilişkilerden uzaklaşma şeklinde olduğunu rapor etmiştir (McGee, 2003).

8.1. Korku

Korku şiddet gören çocukların en çok hissettiği duyguların başında gelmektedir. McGee (2003), aile içi şiddet gören ya da aile içindeki şiddete şahit olan çocuklarla yapılan mülakatlarda çocukların şiddetle ilgili çok değişik duygular taşıdıklarını ama bu duyguların içinde en önemlisinin korku olduğunu belirtmiştir. Bu korkunun genelden özele doğru daraldığı, saldırganın gelecekte nasıl bir saldırıda bulunacağı, her saldırıdan hemen sonra ne olacağı, şiddete maruz kalan annesinin ve

kardeşlerinin öldürülebileceği korkusunun çocuklar üzerinde etkili olduğunu rapor etmiştir. Ayrıca, çocuklar kendilerinin, annelerinin ve kardeşlerinin güvenlikleri hakkında her zaman endişelendiklerini ve bu endişenin de kalıcı bir korkuya dönüştüğünü belirtmişlerdir.

8.2. Korkunun Çocuklar Üzerindeki Uzun Dönem Etkileri

Çocuklar maruz kaldıkları veya şahit oldukları şiddetin izlerini üzerlerinden uzun süre atamazlar. Şiddete uğrayan çocuklar artık saldırganla beraber yaşamasalar bile, şiddetin etkisi uzun süre devam etmektedir. Çocuklar eğer babalarından şiddet görüyorlarsa başka erkeklerden de korkup onların da şiddet uygulayacağı endişesini taşırlar. McGee'nin (2003) çalışmaları göstermektedir ki, şiddet çocuklar üzerinde çok uzun süreli bir etki bırakmakta ve bu etki çocukluk dönemi bitse dahi hayatın diğer kısımlarında da kendini göstermektedir.

8.3. Öğrenilmiş Çaresizlik

McCue'a (2008) göre aile içi şiddetin ağır ve şiddetli fakat tartışmalı etkilerinden bir tanesi de öğrenilmiş çaresizliktir. Kişi tekrar eden suistimal karşısında kendini yalnız ve çaresiz hissediyorsa gerçekleri çarpıtarak algılamaya başlar. Neden aile içi şiddet mağdurları şiddet görmelerine rağmen kendilerine karşı şiddet uygulayandan kopamazlar sorusuna verilen cevaplardan bir tanesi de öğrenilmiş çaresizliktir. Öğrenilmiş çaresizlik nedeniyle şiddet gören kişi şiddetten kaçış yollarını göremez. Öğrenilmiş çaresizlik duygusu kişinin, maruz kaldığı aşırı korku ve endişe birikmesi neticesinde iradesinin ve sorun çözme kabiliyetinin zayıflamasından kaynaklı olarak gelişir. Öğrenilmiş çaresizlikte, mağdur devamlı ve sistematik olarak şiddete maruz kaldığı zaman şiddetten kaçmanın mümkün olmadığı ve kimsenin kendisine yardım edemeyeceği duygusuna kapılır. Öğrenilmiş çaresizlik duygusuna kapılan mağdur şiddetle mücadele etmez, çıkış yolu ve yardım aramaz. Mağdur artık yaşam isteğini ve kendine olan güvenini kaybetmiş, güçsüz ve çaresizdir (Sobsey, 2007).

9. Şiddetin Nesilden Nesile Aktarılması

Vahip'e (2002) göre şiddetin aile içinde yaşanarak ya da şahit olunarak nesilden nesile aktarılması aile içi şiddetle ilgili en önemli konulardan bir tanesidir. Bazen, nesilden nesile aktarılan bizzat yaşanan şiddetin kendisi

değil, şiddete neden olan atmosferdir. Kişinin içselleştirdiği duygular, öfke, korkular ve eziklik hissi onun tüm yaşamını etkileyebilir. Özellikle çocukluk dönemindeki şiddete maruz kalma veya şahit olma deneyimleri sonucunda oluşan kişilik yapısı ileriki dönemlerde kişinin saldırgan davranışlar sergilemesinin kaynağı olabilmektedir.

Altınköprü (2003) “Şahsiyet Analizi” isimli eserinde anormal şahsiyeti oluşturan nedenler arasında aile, çevre koşulları, fiziki ve ruhsal şokları da sayar. Özellikle çocuğun gelişim ve şahsiyetinin gelişmesinde dış etkenlerin çok önemli olduğunu ifade etmektedir. Kaufman ve Zigler’in (1987) *Suiistimal Edilmiş Çocuklar İleride Suiistimal Eden Ebeveynler Olur mu?* isimli makalesi çocukluk döneminde şiddete maruz kalanlar veya şiddet görenlerin ileride şiddete başvuran birer ebeveyn olup olmayacakları konusunda yapılan birçok çalışmaya kaynak olmuştur. Araştırmacılar yapmış oldukları çalışmalarının sonucunda kendi ailesine şiddet uygulayan kişiler ile genel şiddet eğilimi gösteren pek çok kişinin geçmişinde şiddetle ilgili bazı deneyimler yaşadıklarını tespit etmişlerdir.

10. Şiddetin Nesilden Nesile Aktarılması ile İlgili Araştırmalar

Straus (1991), Amerika Birleşik Devletlerinde gerçekleştirilen Ulusal Aile İçi Şiddet Araştırması sonuçlarına dayanarak yapmış olduğu çalışmasında, aile içi şiddet olaylarının gerek az oranda şiddet içermesi ya da iyi kontrol edilmesi nedeniyle bazı gruplar tarafından az rapor edildiği, bununla istatistiksel çalışmalarda şahit olunan ve maruz kalınan şiddetle ileriki dönemlerde uygulanan şiddet arasındaki ilişkiyi tam olarak ortaya koymada olumsuz etki yaptığını ifade etmektedir. Straus’un araştırmasına göre, kadınların ortalama olarak ancak %6’sı gördükleri şiddeti rapor etmelerine rağmen, kadın sığınma evlerinde kalan kadınların yıllık olarak ortalama %65-68 arasında şiddet gördüklerini rapor etmişlerdir. İlk olarak 1970 ve 1980’li yıllar arasında yapılan çalışmalarda geçmişe dönük, hatırlanması zor olan dönemle ilgili sorular sorulduğu için çalışmalarda geçmişte görülen şiddetle ilgili gerçek sayılara ulaşmak konusunda sınırlamalar mevcuttur. Erken yaşlarda şiddete şahit olma ya da şiddete maruz kalma ve ileri dönemlerde aile içi şiddet vakaları arasındaki ilişkiyi araştırmanın en iyi yöntemi uzunlamasına, uzun süreli araştırma yöntemlerini kullanmaktır.

Mihalic’in (1989) Widom’dan aktardığına göre Widom’un yaptığı literatür taraması sonucunda çocukluk döneminde maruz kalınan veya şahit olunan şiddetin ileriki yaşlarda aile içi şiddet içeren davranışlarla

ilişkili olduğunu destekleyen bir çok çalışmanın yapıldığını belirtmiştir. Gerçekleştirilen 6 çalışmada eşinden şiddet gören kadınların % 23-40'ının çocukken ailede, anne ve babaları arasındaki şiddete şahit oldukları ve % 10-33'unun küçükken aile fertleri tarafından suiistimale uğradığının tespit edildiğini rapor etmiştir.

White ve Widom, (2003) 52 aile içi şiddet olayını karşılaştırmış ve aile içi şiddete şahit olan çocukların ileride yetişkinlik döneminde kendi eşlerini suiistimal etmeleri hem kadınlar hem de erkekler için ciddi ve tutarlı bir risk faktör olarak tespit etmişlerdir. Kesin bir risk faktörü olmasa da çalışmaların çoğu küçükken aile içi şiddet mağduru olmakla ileriki dönemlerde kendi eşine kötü davranmak arasında anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Stith ve Farley (1993) tarafından yapılan çalışmada, aile bireyleri arasındaki şiddete şahit olma ve şiddete maruz kalmayla ileriki yaşlarda eşine karşı şiddet kullanma arasında bir bağın olduğu tespit edilmiştir. White ve Widom (2003) önceden yaptığı geçmişe dönük araştırmaların aksine geleceğe dönük, gelecekte meydana gelmesi muhtemel aile içi şiddet konusunda bir araştırma yapmışlardır. Araştırmada kadınlar ve erkekler için çocuk suiistimalinin ve uzun vadeli sonuçlarını araştırmak için deney grubu olarak 12 yaş öncesi suiistimale uğramış çocuklar ve kontrol grubu olarak da hiç suiistimale uğramamış çocuklardan oluşan 939 kişilik bir grup çocuk seçilmiştir. Her iki grupta bulunun çocuklarla 20 yıl sonra tekrar görüşme yapılmıştır. Yirmi yıl sonra yapılan görüşmede suiistimale ya da ihmale uğrayan çocukların %53'ünün, hiç suiistimale uğramamış olan çocukların %41'inin ileriki yaşlarda kendi eşlerine karşı şiddet uyguladıkları tespit edilmiştir. Arada %12'lik bir fark bulunmaktadır.

Ehrensaft ve arkadaşları (2003), 20 yıl süreli bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. 1973 yılında başladıkları araştırmalarında anneleri New York eyaleti ve şehirlerinde yaşayan rastgele seçtikleri 543 çocuk üzerinde ebeveynlerin bağımsız etkisini test etmişlerdir. Bağımsız değişken olan ebeveynlerin etkisi olarak, anne ve babanın birbirine uyguladıkları şiddete şahit olma, kötü davranma, ergenlik dönemi davranış bozuklukları ve gelişmekte olan yetişkin uyuşturucu madde suiistimal parametreleri esas alınmıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin arasındaki şiddete şahit olmak, anne tarafından şiddetle cezalandırılmak, fiziksel şiddet nedeniyle ergenlikte görülen davranış bozukluklarının ileriki yıllarda eşlere karşı uygulanacak şiddete neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, küçük yaşta ebeveynler arasındaki

şiddete şahit olmanın ileriki yaşlarda eşi tarafından şiddete maruz kalma ihtimalini yükselttiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda, çocukken maruz kalınan fiziksel suiistimallerin, eşi tarafından fiziksel şiddet görme sonucunda yaralanmayı ya da eşine karşı fiziksel şiddet kullanmak suretiyle yaralanma ihtimalini önemli ölçüde arttırdığı tespit edilmiştir.

Straus (1991) tarafından yapılan ve 1985 yılı Ulusal Aile İçi Şiddet Araştırmalarına dayanan çalışmada, erkek ve kadın deneklerden çocuk yaşta sürekli olarak aile içi şiddete şahit olanlar ile şiddete maruz kalanların ileriki yaşlarda eşleriyle aralarında şiddet içeren davranışlar meydana gelme oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Çalışma aynı zamanda, çocukluk döneminde fiziksel olarak şiddet görenlerin kendi çocuklarına karşı şiddet uygulama oranlarının daha yüksek olduğunu tespit etmektedir. Çocuk yaşta anne ve babasının birbirlerine karşı şiddet uyguladığına şahit olan erkek ve kadınların kendi eşlerine karşı şiddet kullanma oranları, hiç şiddete şahit olmamış olanlara oranla üç kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Mihalic'in (2007) rapor ettiği benzer araştırmalar da göstermektedir ki, birden fazla şiddete maruz kalan ile bir kez şiddete maruz kalan kadınlar karşılaştırıldığında birden fazla şiddete maruz kalanların kendi çocuklarına karşı şiddet kullanma ve eşlerine karşı şiddet kullanma veya eşleri tarafından uygulanan şiddete maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

McGee (2003) "Çocukluk Çağında Tecrübe Edilen Aile İçi Şiddet" başlıklı kitabında belirttiği gibi çocukların annelerine karşı çeşitli şekillerde işlenen suiistimallere ve şiddete şahit olması, onlarda ciddi bir sarsıntı (travma) meydana getirmektedir. Ekonomik ve duygusal şiddetin etkileri ayrı tutulduğunda annelerinin fiziksel ve cinsel şiddete maruz kaldığına şahit olan çocukların şiddetli üzüntü duydukları tespit edilmiştir. McGee kitabında çocukların aile içi şiddeti tecrübe etmesinin ve çocukların şiddete ve değişik oranlarda suiistimal içeren davranışlara maruz kalmasının çocuklar üzerinde çeşitli olumsuz sonuçlara yol açabileceğini ifade etmiştir.

McGee (2003) aile içi şiddetle ilgili yapmış olduğu literatür taramalarının sonucunu bir tablo ile ifade etmektedir. Tabloda yer alan araştırma sonuçlarına göre çocuk koruma servisleri tarafından koruma altına alınan çocuklardan üçte birinin annesi, aile içi şiddet mağdurdur. Aynı tablodan anlaşıldığı üzere Brandon ve Lewis tarafından 1996 yılında 105 ihmal edilmiş ya da kötü muamele gören çocuk üzerinde

gerçekleştirilen bir çalışmada çocukların %46'sının anne ve babaları arasındaki aile içi şiddete tanık olduklarını belirtmiştir.

Mihalic ve Elliott (1997) gibi bazı araştırmacılar maruz kalınan ve şahit olunun aile içi şiddet ile ileriki yaşlarda başkalarına uygulanan şiddet arasında doğrudan ya da dolaylı bir ilişkinin varlığını araştırmışlardır. Mihalic ve Elliott'e göre, erkekler ve kadınlar açısından çocukluk ve ergenlik çağında maruz kalınan veya şahit olunan şiddet ile ileriki yaşlarda uygulanan şiddet arasında güçlü bir ilişki vardır. Çocukluk yaşlarında maruz kalınan veya şahit olunan şiddet ve ailede yaşanan mutsuzluk ve uyumsuzluk kadınlar için gelecek dönemlerdeki şiddetin habercisidir. Kadınlar arasında erken yaşlarda tecrübe edilen şiddet, ileri yaşlardaki aile mutluluğu, kişisel huzur ve sosyal iletişim gibi hayatın tüm alanlarında olumsuz yönde etkili olur.

Straus (1991) yaptığı çalışmada, tecrübe edilen aile içi şiddet ile ileriki yaşlarda uygulanan şiddet arasında doğrudan bir ilişki olduğu desteklenmektedir. Yazara göre, cinsiyete bağlı olmadan çocukluk yaşlarında şiddete maruz kalanların ileriki yaşlarda başkalarına karşı şiddet uygulama ihtimalleri daha yüksektir. Ayrıca, küçük yaşta aile bireylerinin saldırgan davranışlarına maruz kalanların veya şahit olanların, diğerlerine nazaran ileriki yaşlarda kendi eşine karşı en az üç kez ve daha fazla saldırgan tutum gösterme ihtimali vardır. Stith ve Farley'in (1993) yapmış olduğu çalışmaya göre çocukken şiddete şahit olanların ileriki yaşlarda kendi eşlerine karşı şiddet uygulama riski daha fazladır. Yazarlara göre erken yaşlarda şiddete şahit olan erkeklerin kadınlara göre daha fazla oranda kendi eşine karşı şiddet kullandığı tespit edilmiştir. Şiddet kullanan ailelerden gelen erkek çocukların ileriki yaşlarda kendi eşlerine karşı kötü davranışlar sergiledikleri görülmüştür. Yazarlar ayrıca şiddete şahit olma ile kendine güvenin düşük olması arasında da bir bağ olduğunu ifade etmektedirler.

Mihalic ve Elliott'un (1997) yapmış oldukları araştırmaya katılan çocuk yaşta şiddet gören ya da şiddete şahit olan erkek ve kadınların, küçük ya da önemli saldırı olaylarına karışma, kendi ailelerine karşı şiddet kullanma ve ergenlik döneminde alkol problemi yaşama oranlarının diğerlerine göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Anne ve baba arasındaki şiddet olaylarına şahit olan erkek ve kadınların ileriki yaşlarda kendi eşlerine karşı aile içi şiddet uygulamaktan dolayı suçlu durumuna düşme ihtimallerinin de yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Aile içi şiddete şahit olan çocuklar, ergenlik çağlarında öğrenme güçlükleri yanında toplum için çeşitli problemler oluştururlar. Ev içinde

saldırgan tutum sergilenen ailelerin çocukları ileriki yaşlarda alkol ve uyuşturucu suistimali, evden kaçma, hırsızlık, kundaklama, saldırı ve cinsel suçları işleme riski taşırlar. Araştırmalar göstermektedir ki, çocukluk çağında şiddete şahit olanlar yetişkinlik dönemlerinde emsallarına göre daha fazla oranda kişiler arasında görülen saldırı olaylarına karışma ve eşini suistimal eden ilişkiler içinde olmuşlardır. Çocukluk döneminde aile içi şiddete maruz kalan veya şiddete şahit olan bu çocuklar yetişkinlik evresinde aile içi şiddete meyilli davranışlar sergilemekte ve yaşadıkları ilişkilerinde karşılaştıkları sorunları çözmede yeterli kişisel beceri gösterememektedirler (McCue, 2008).

Özellikle kendi eşlerini suistimal eden erkeklerin büyüdükleri evlerde fiziksel şiddete maruz kaldıkları ya da babalarının annelerine karşı şiddet kullandıklarına şahit oldukları tespit edilmiştir. McCue (2008) Sosyal Öğrenme Teorisi ile suç arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Aile içi şiddete şahit olanların gelecekte kendi eşlerini ya da partnerlerini suistimal etme riski taşıdığını ifade etmektedir. Kötü şartlarda yaşayan çocuklar gücün ancak şiddet kullanarak elde edileceğini öğrenir ve şiddetin erkek tarafından kadına karşı uygulanmasını normal olarak görür. Çocuk şiddetin işe yaradığını, şiddet görenin şiddet uygulayanın daha fazla şiddet uygulamaması ve şiddetten kaçınmak için şiddet uygulayanın isteklerini kabul etmesi gerektiğini öğrenir. Ayrıca, çocuklar sert erkek davranış rolünü benimser. Çocuk, saldırgan ve baskın olmanın erkekler için uygun olduğuna, kadınların da güçsüz ve kötü muameleyi hak ettiğine inanır.

Barnish'e (2004) göre, Amerika'da psikologların saldırgan tutum gösteren ve çocukken aile içi şiddete maruz kalan ya da şahit olan ve daha sonra kendileri de aile içi şiddet olaylarına karışan kişiler üzerinde yaptıkları çalışmalara göre, bu kişiler için depresyon, uyuşturucu madde kullanımı ve alkol bağımlılığı gibi olumsuz davranışlar gösterme riski vardır.

Ehrensaft ve arkadaşlarının (2003) yaptıkları çalışmalara göre, şiddet ebeveynlerden çocuklara, babadan oğula geçer. Çocukken aile içi şiddet olaylarına maruz kalan erkekler arasında ileriki yaşlarda kendi eşlerine karşı şiddet uygulama ihtimali iki kat, şahit olanların ise üç kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Straus'un (1991) yaptığı bir analogide sigara içmek ile akciğer kanserine yakalanma riski arasındaki ilişki benzeri bir ilişki de şiddete maruz kalmak (suistimal edilmek) ile ileride şiddet uygulamak arasında vardır. Günde bir ya da daha fazla paket sigara içenlerin ancak üçte biri akciğer kanserinden ya da sigaraya bağlı diğer

rahatsızlıklardan ölmektedir. Bu sonuca bakarak biz sigara akciğer kanserine yol açar teorisini geçersiz sayamayız.

Erkekler döverler çünkü onlar şiddeti çocukken ailelerinden öğrenirler, kadınlar kendilerine kötü davranacak kişilerle bir ilişki yaşamaktan uzak durmaya çalışırlar; çünkü onlarda annelerine kötü davranıldığına şahit olmuşlardır. Sosyal öğrenme teorisine göre şiddet öğrenilen bir davranıştır (McCue, 2008). McCue (2008) Sosyal Öğrenme Teorisinin aile içi şiddetle olan ilişkisini bir yönden de eleştirir. Araştırmaların sadece aile içi şiddete şahit olan erkek çocukların %30'unun gençken ya da yetişkinlikte şiddet kullandığını, bunun önemli bir oran olduğunu ancak geri kalan %70'in neden şiddet kullanmadığını açıklayamadığını belirtmiştir.

Türkiye'de alanında uzman olan Tarhan'ın (2010) "Aile Okulu" isimli çalışmasında ergenlik çağındaki çocukların şiddete yönelmesinde ailelerin yaptığı eğitim hatalarının da katkısının olduğunu ifade eder. Bazı ebeveynler çocuklarına yanlış örnek olacak davranışlar sergiledikleri için çocuklar doğru davranış tarzını öğrenemediği ve saldırgan davranışların görüldüğü aile ortamlarında büyüyen çocukların şiddet yanlısı oldukları gözlenmiştir. İnsanda genetik olarak şiddete yatkınlık olsa da acımasızlık, merhametsizlik ve şiddet gibi davranışlar asıl öğrenme ile gelişir. Çocuklar, anne ve babalarının sorun çözme yöntemlerini benimser. Eğer evde ebeveynler çatışarak ve kavga ederek sorunlarını çözüyorlarsa, çocuk da büyüyünce sorunlarını çözmede aynı yöntemi kullanacaktır.

Tarhan'a (2010) göre, özellikle ergenlik döneminin sorunlu bir dönem olduğu, bu dönemi çocuğun aklından çok duygularının etkisi altında olduğu bir dönem olarak kabul etmek yerine bu dönemde çocuğun sergilediği davranışları doğumundan itibaren aldığı mesajların içeriğine göre değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu sebeple, ebeveynler çocuklarına küçük yaşlardan itibaren doğru örnek olarak, onların kişiliklerinin tam olarak oluşmasına dikkat etmelidirler. Unutulmamalıdır ki şiddet, öğrenme yoluyla ebeveynlerden çocuklara aktarılmaktadır.

Rahmatian'ın (2009) yaptığı çalışmada, katılımcılardan daha önce aile içi şiddet olaylarına karışan 25 erkekte 16'sı (%64) aile içi şiddet mağduru, 9 kadından 7'si (%78) ailelerinde aile içi şiddete maruz kalan birilerinin olduğunu beyan etmişlerdir. Benzer sonuç ailelerinde aile içi şiddet olaylarında saldırgan konumunda bulunanlar için de elde edilmiştir. Daha önce, aile içi şiddet olaylarına karışan 25 erkekte 12'sinin (%48) ve aile içi şiddet mağduru 6'sının (%67), ailelerinde aile içi şiddet olaylarında saldırgan konumunda bulunun kimseler

bulunmaktadır. Aynı çalışmada aile içi şiddet olaylarında saldırgan durumunda olan 18 kişi (%72) ilk kez gençken, 7'si (%28) ilk kez yetişkinen aile içi şiddet olaylarına maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. Çalışmaya katılan ve aile içi şiddet mağduru 9 kadından 6'sı (%67) ilk kez çocukken, 3'ü (%34) ilk kez yetişkinen aile içi şiddete maruz kaldıklarını beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılan 25 erkekten 18'i (%71) aile içi şiddetle ilgili ilk tecrübesinin şiddete şahit olarak, 1'i (%4) mağdur olarak ve 6'sı (%25) saldırgan olarak olduğunu beyan etmişlerdir. Aile içi şiddet mağduru 9 kadından 4'ü (%45) aile içi şiddetle ilgili ilk tecrübesinin şiddete şahit olarak ve 5'i (%55) mağdur olarak olduğunu beyan etmişlerdir.

Straus'a (1991) göre, çocuklara aileler tarafından ne kadar çok fiziksel şiddet uygulanırsa ileride eşe veya yabancılara karşı şiddet uygulama ihtimali artmaktadır. Bu önerme erkekler için geçerli olduğu gibi kadınlar için de geçerlidir. Hattery (2009), kitabında şiddet içeren davranışlarda bulunan ailelerde yetişmenin ileriki yaşlarda şiddet kullanma konusunda önemli bir habercisi olduğunu bildirmiştir.

Bilimsel çalışmaların sonuçlarına göre yetişkinlerin şiddet mağduru olmasıyla geçmişte, çocukken istismara uğraması arasında anlamlı bir bağ vardır (Thomas, Leicht, Hughes, Medigan ve Dowel, 2002). Dilillo, Trembley ve Peterson'un (2000) araştırma sonuçlarına göre çocukken cinsel suiistimale uğramış olmak gelecekte çocuklara karşı şiddet uygulama riskini artırmaktadır. Aile içi şiddet, anne ve babadan yoksunluk ve iletişim becerisinden yoksun olma ileride çocuklara karşı kötü davranma riskini arttırmaktadır.

Sonuç

Aile içinde şiddeti doğuran pek çok neden vardır. Birçok sosyal hadise gibi aile içi şiddet ve çocuğa karşı şiddet tek bir nedenle açıklanamamaktadır. Her bir neden uygulanan şiddete belli oranda etki etmektedir. Aile içindeki şiddet, ancak bütün bu nedenler aynı anda gözönünde bulundurularak açıklanabilir. Sosyal Öğrenme Teorisi de bu nedenlerden biri olan çocukken aile içinde şiddete tanık olma veya şiddete maruz kalma ile sonraki dönemde şiddete başvurma arasındaki ilişkiyi açıklamaya çalışmaktadır.

Akademik çalışmalar çoğunlukla çocuğun aile içinde şiddet görmesiyle sonraki yıllarda kendi ailesine şiddet uygulaması arasında ya da şiddet mağduru olması arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya

koymaktadır. White ve Widow'un (2003) yaptığı ve yirmi yıl süren araştırmanın sonucuna göre çocukken aile içi şiddete şahit olanlar veya şiddet görenler ile hiç şiddet görmeyenlerin sonraki yıllarda kendi ailelerine şiddet uygulama oranları arasındaki fark %12 dir. Bu %12'lik fark çok gibi görünmese de, bu fark aile içi şiddeti açıklama da azımsanamayacak bir katkı yapmaktadır. Şiddetin insanın doğasında var olduğunu kabul edersek, şiddetin davranış haline getirilmesi için çeşitli nedenlerin bir araya gelmesi gerekmektedir ve bunlardan en başta gelen neden de şiddetin öğrenilen bir davranış olmasıdır.

Sosyal Öğrenme Teorisinin aile içi şiddete etkisini ölçmek için yapılan çalışmalar göstermiştir ki çocukluk çağında şiddete maruz kalan ya da şiddete şahit olan çocukların ileriki yaşlarda şiddet kullanma oranı hiç şiddet görmeyen kişilere oranla daha fazla çıkmıştır. Bütün bu bulgular gösteriyor ki, özellikle çocukların büyüme döneminde aile içi şiddete maruz kalmamaları veya aile içi şiddette maruz kalmaktan korunmaları gerekiyor. Aile içi şiddetle mücadelede görevli olan mahkemeler, kolluk kuvvetleri, sosyal hizmet görevlileri ve sağlık personeli kendi görev alanlarında özellikle aile içi şiddete maruz kalan ya da şahit olan çocuklar konusunda daha hassas olmalı, her türlü koruyucu ve önleyici tedbirleri almalıdırlar (Özgentürk, 2009). Ayrıca, Sosyal Öğrenme Teorisine göre şiddet çocukların psikolojisinde önemli olumsuz değişiklikler meydana getirir. Şiddete maruz kalan çocukların şiddetin etkisinden kurtulabilmesi için psikolojik tedaviye ihtiyaçları vardır. Şiddet gördüğü sebebiyle resmi kurum ve kuruluşlara başvuran çocuklara mutlaka psikolojik tedavi uygulanmalıdır.

Yine çocukların aile içi şiddete maruz kalmaktan korunması için gerekli yasal tedbirler alınarak çocuklar şiddet görmekten ve şiddete şahit olmaktan korunmalıdır. Sosyal ve destek politikaları geliştiren yetkililerin çocuğa karşı şiddetin önlenmesiyle ilgili olay sonrası (reaktif) politikalar yerine olay öncesi (proaktif) politikalar geliştirerek şiddet gören çocukların sayısını en aza indirmelidir. Şiddet gören çocukları korumakla görevli olan devlet görevlileri ve sivil toplum kuruluşları polise intikal etmiş veya ihbar sonucu öğrenilen şiddet olayları yanında kendilerinin yapacakları araştırmalar sonucunda elde ettikleri bilgiler dâhilinde şiddet gören fakat yardım alamayan çocuklara da ulaşmalıdırlar. Unutulmamalıdır ki şiddet mağduru her çocuk ileride şiddet uygulama riski yüksek olan birer bireydir.

Aile içi şiddetle mücadelede önemli olan şiddetin ortaya çıkmadan bastırılması ve ortaya çıkmış olan şiddet mağdurlarına gerekli tüm hukuki

ve sosyal desteğin verilmesidir. Toplumda şiddet gören çocuk sayısı ne kadar azaltılabilirse, bu çocukların yetişkin olduklarında kendi ailelerine şiddet uygulama ihtimali de o oranda azalacaktır. Sosyal Öğrenme Teorisi ile çocuk yaşta şiddet görenlerin sonraki yıllarda kendi ailelerine şiddet uygulaması arasındaki ilişkinin açıklanabilmesi için daha çok uzun süreli araştırmalara ihtiyaç vardır.

Kaynakça

- Akers, Ronald, (2000), *Criminological Theories: Introduction and Evaluation*, Los Angeles: Roxbury Publishing Company.
- Altınköprü, Tuncel, (2003), *Şahsiyet Analizi*, İstanbul: Hayat Yayınları.
- Bandura, Albert, (1973), “Social Learning Theory of Aggression”, *Journal of Communication*, C. 28, S.1, ss.12.
- Barnish, Mary, (2004), *Domestic Violence: A Literature Review*, London: HM Inspectorate of Probation, Home Office.
- Dillillo, David; Tremblay, George ve Peterson, Lizette, (2000), “Maternal Anger”, *Child Abuse and Neglect*, C.24, S.6, ss.767-779.
- Ehrensaft, Miriam; Patricia, Cohen; Jocelyn, Brown; Elizabeth, Smailes; Henian, Chen ve Jeffrey, Johnson, (2003), “Intergenerational Transmission of Partner Violence: A 20-Year Prospective Study”, *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, C.71, S.4, ss.741-753.
- Gül, Serdar Kenan ve Güneş, İsmail Dinçer, (2009), “Ergenlik Dönemi Sorunları ve Şiddet”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, ss.79-101
- Gül, Serdar Kenan, (2013), *Aile İçi Şiddet ve Polis*, Polis Akademisi Yayınları, Ankara (yayınlanacak).
- Goldstein, Maya, (2007), *Seeking Protection From Domestic Violence*, OSCE Yayınları.
- Hattery, Angela, (2009), *Intimate Partner Violence*, Rowman & Littlefield Publisher, USA.
- Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, (2008), *Aile İçi Şiddetle Mücadele El Kitabı*, Ankara.
- Karğın, Vedat, (2011), *Peer Reporting of Unethical Police Behavior*, TX, USA: LFB Scholarly Publishing.

- Kaufman, Joan ve Zigler, Edward, (1987), "Do Abused Children Become Abusive Parents?", *American Journal of Orthopsychiatry*, C.5, ss.186-192.
- Kelly, John ve Johnson, Michael, (2008), "Differentiation Among Types Of Intimate Partner Violence: Research Update And Implications For Interventions", *Family Court Review*, C.46, S.3, ss.476-499.
- Kilpatrick, Dean, (2004), "What Is Violence Against Women?", *Journal of Personal Violence*, C.19, S.11, ss.1209-1234.
- McCue, Magri Laird, (2008), *Domestic Violence: Contemporary World Issues*, California: ABC Clío.
- McGee, Caroline, (2003), *Childhood Experiences of Domestic Violence*, London: Jessica Kingley Publisher.
- Mihalic, Sharon Wofford ve Elliott Delbert, (1997), "A Social Learning Theory Model of Marital Violence", *Journal of Family Violence*, C.12, S.1, ss.21-47.
- Mihalic, Sharon, (2007), "Social Learning Theory and Family Violence", *Editorial Encyclopedia of Domestic Violence* (ss.645-652), Jackson, Ali, Routledge: New York.
- Özgentürk, İlyas, (2009), *An Analysis of the Characteristics Related to the Victims and Suspects of Domestic Violence*, Doktora Tezi, Kentucky.
- Rahmetian, Akbar, (2009), "Breaking Down the Social Learning of Domestic Violence", *Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences (IJPBS)*, C.3, S.1, ss.62-66.
- Sobsey, Dick, (2007), "Factors Influencing Reporting Behavior By Male Domestic Violence Victim", *Editorial Encyclopedia of Domestic Violence*, by Jacson N. A. Routledge, London.
- Stith, Sandra ve Sarah, Farley (1993), "A Predictive Model of Male Spousal Violence", *Journal of Family Violence*, C.8, S.2, ss.183-201.
- Stover, Carla Simith, (2005), "Domestic Violence Research: What have we learned and where do we go from here?", *Journal of Interpersonal Violence*, C.20, ss.448-454.
- Straus, Murray, (1991), "New Theory and Old Canards About Family Violence Research", *Social Problems*, C.38, ss.180-197.

- Tarde, Gabriel, (1912), *Penal Philosophy*, Translated by R. Howell. Boston, MA: Little, Brown.
- Tarhan, Nevzat, (2010), *Toplum Psikolojisi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tarhan, Nevzat, (2010), *Aile Okulu*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Thomas, Leicht. Hughes, Medigan Dowel, (2002), *In The Prevention of Child Abuse and Neglect*, Department of Health and Human Services, USA.
- Tjaden, Patricia ve Thoennes, Nancy, (2000), *Full Report Prevalence, Incidence, and Consequences of Violence Against Women*, Research Report, US. Department of Justice, Office of Justice Programs: National Institute of Justice.
- Türk Ceza Kanunu, (2011), *Türk Ceza Kanunu*, Seçkin Yayınları, Ankara.
- Vahip, Işıl, (2002), “Evdeki Şiddet ve Gelişimsel Boyutu: Farklı Bir Açıdan Bakış”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, C.13, S.4, ss.312-319.
- White, Helene ve Widom, Cathy, (2003), “Intimate Partner Violence among Abused and Neglected Children in Young Adulthood: The Mediating Effects of Early Aggression, Antisocial Personality, Hostility and Alcohol Problems”, *Aggressive Behavior*, C.29. ss.332-345.
- Yavuzer, Haluk, (1999), *Çocuk Psikolojisi*, İstanbul: Remzi Kitap Evi.

